

FŐISKOLÁS HALLGATÓK VILÁGKÉPÉNEK JELLEMZŐI

ÁRVA EDIT—CZABAY ILONA

A marxizmusoktatás folyamatos korszerűsítésének alapfeltételei közé tartozik a hallgatók világnézete változásának rendszeres nyomon követése, lehetőség szerint tárgyilagos elemzése. Ennek a feltételnek teljesítését célozza az interjúkra, személyes tapasztalatokra és kérdőíves véleménykérésre alapozott vizsgálódásunk. Hosszú előkészítés és tájékozódás alapján készült e munkánk, ennek során igyekeztünk hasznosítani azokat a tapasztalatokat, amelyeket ezen a téren szereztünk.

Nehézséget okozott számunkra, hogy bőséges helyismeretünk ellenére (helyesebben szólva: következtében) erőteljes elfogultságot, mondhatni előítéleteket kellett legyőznünk a kérdőívek és interjúk értékelésekor. Mondhatni, ez a magyarázata annak az értékelési hezitálásnak, amely nem egyszer jellemzi dolgozatunkat. Hiszen más egy jelenséget „forrásánál” ismerni és értékelni, és megint más „aktaként” találni vele. Feltehető, hogy nem egy esetben másként is lehetséges minősíteni az egyes tényeket, véleményeket, s az is, hogy elfogultságunk okán alkalmasint optimistább nézőpontot választottunk hallgatóink megítélésekor. Céljaink és realitásaink szoros összhangja nem egyszer olyan egységes képet mutat, hogy dolgozatunkban sem határoltuk el elég következetesen.

Szándékunk szerint munkánk hasznosítása hallgatóink világnézeti nevelését szolgálja. E célkitűzés szellemében végeztük tevékenységünket.

1984 áprilisában — a SZOTE Marxizmus—Leninizmus Intézetében két évvel korábban végzett kérdőíves felméréshez hasonlóan — megvizsgáltuk a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola hallgatóinak a főiskolai életéről, belpolitikai életükről, ideológiai-világnézeti kérdésekről, valamint a nemzetközi helyzetről és külpolitikánkról alkotott véleményét. A kérdőív 38 kérdést tartalmazott, háromra lehetett szöveges választ adni. A felméréssel hallgatóink világnézeti, politikai beállítottságáról és tudásszintjéről kívántunk adatokat kapni.

A kérdőíveket a szemináriumokon anonim módon és önkéntes alapon közel négyszáz hallgató töltötte ki, a főiskolai hallgatók mintegy negyede. A megválaszolt kérdőívek arányosan oszlanak meg szakonként és évfolyamonként. A felmérés reprezentatív; férfiak és nők szerint is megszlik.

A kérdések első csoportja a személyes adatokra vonatkozott. Tíz kérdés érdeklődött a diákok származásáról, szociális körülményeiről, pártállásáról és KISZ-munkájáról. A második kérdéscsoport a főiskolai élettel foglalkozott. Elsősorban a KISZ tevékenységéről és az érdekvédelem helyzetéről, lehetőségeiről, az információs forrásokról és a végzés utáni elképzelésekről kértünk véleményeket. A harmadik kérdéskör a belpolitikáról és az ideológiai-világnézeti kérdésekről szólt. Végül a nemzetközi helyzetről formált véleményekről tudakozódtunk. A kérdésekre adott válaszokat a személyes adatok szerinti bontásban a főiskola Számítástechnikai Csoportja összegzte, amit ezúton is megköszönünk.

Mintánkban a női hallgatók aránya lényegesen magasabb a férfiakénál, ami reprezentálja a főiskola hallgatóságának nemek szerinti megoszlását. A pedagóguspálya közismert elnöiesedésének ténye jellemzi főiskolánk hallgatóinak összetételét is. Az okok felsorolására és elemzésére nem vállalkozunk, ezt már sokan megtették előttünk. Azokkal a szerzőkkel értünk egyet, akik a probléma gyökerét abban látják, hogy a pedagógusok társadalmi megbecsülése, a pályán dolgozók életszínvonala alacsony, és csökkenő tendenciát mutat. Ehhez kapcsolódva a BRÓDY ANDRÁS által leírtakat idézzük: „Teljes bizonyossággal megállapíthatjuk, hogy a kutatói-oktatói pálya többé nem rentábilis. Ha mégis választják, akkor abban státuszszempontok játszanak közre (gyengülő mértékben, mert a társadalmi megbecsülés is mindenütt viharosan csökken), családi tradíciók (ezek, érdekes módon, mintha erősödőben volnának), és két olyan tulajdonság miatt, amely egymástól csak egy hajszállal, mégpedig nem túlságosan objektív hajszállal választható el: hogy a diák elhivatottnak érzi magát — vagy pedig semmi másra nem alkalmas. Ennek a következménye az, hogy egyforma joggal állapíthatjuk meg mind e foglalatosságok beszűkülését és ugyanakkor felhígulását: egy egyre szűkülő és egyre kisebb létszámú, nagy tehetségű és gyakran teljesen az aszkézisig önzetlen, magát elhivatottnak érző partizáncsapat úszik a híg hozzá nem értés és félhözzáértés, a botcsinálta kutatók és oktatók bezupált katonákhoz hasonló tengerében. Nem hihető, hogy ez a hadsereg a régi ütőképességgel rendelkezzen, s ennek következményei már régen érezhetők, és még akkor is sokáig érezhetők maradnak, ha a társadalmi értékrend máról holnapra megváltozik, amire bizonyára nincsen sok kilátás.”¹

A vizsgálat részét képezte a hallgatók megoszlása a szülők munkájának jellege szerint. A kapott adatok alapján a következők jellemzik a hallgatói sokaságot; legmagasabb azon tanárjelöltek aránya, akik olyan családból kerültek be, ahol mindkét szülő vezető állású vagy értelmiségi, valamint mindkét szülő szakmunkás vagy betanított munkás. Ez utóbbi családok gyermekei a humán szakot részesítik előnyben. Az első évfolyamon az apa munkájának jellege szerint ezt a szakot választó hallgatók aránya 38,9%, az anya tevékenységének jellege alapján a részarány 39,3%. Ezen családokból származó hallgatók aránya másodévtől folyamatosan csökken. Negyedik évfolyamra 18,2%-ra és 13,7%-ra alakul ez az arány. Feltételezzük, hogy a lemaradás egyik oka a „hátrányos” családi háttér. A főiskolára felvettek egy része esetleg erőfeszítéseik ellenére sem tudja a családi — esetlegesen a végzett középiskola színvonala miatti hátrányokat behozni. Vizsgálati eredményünk ebben a pontban nem egyezik meg *Szentirmai László*: Egyetemi hallgatók Szegeden c. könyvében foglalt megállapításával, miszerint: „A fizikai dolgozók gyermekei inkább a természettudományos pályák felé orientálódnak, mert már a középiskolában azt láthatták, hogy ebben a tekintetben nincs jelentős különbség a tanulók között, ezeknél a tárgyaknál jöhet a legkevésbé szóba az otthoni segítség.”²

1. tábla: Hallgatóink megoszlása a szülők munkájának jellege szerint (%)

	Humán	Reál	Készség
Fizikai dolgozók gyermekei	44,5	36,2	25,7
Értelmiségi dolgozók gyermekei	44,5	37,1	54,3
Egyéb	11,0	26,7	20,0
Összesen	100,0	100,0	100,0

Vizsgálatunk nem terjedt ki arra, hogy azon tanárjelöltek szülei, akik nyugdíjasok, vagy ahol hiányzik a gondviselő, aktív korukban fizikai vagy értelmiségi dolgozók voltak-e? Nem tartjuk valószínűnek, hogy a vizsgálat ilyen irányú kiterjesztése a kapott információt megváltoztatná.

A kérdőívben tájékoztottunk arról is, hogy a tanárjelöltek milyen anyagi támogatásban részesülnek a család és a főiskola részéről, mekkora az a pénzösszeg, amivel általában havonta rendelkeznek. A hallgatók többsége a családtól havi 501, és 1000, forint közötti anyagi támogatásban részesül. A következő, nagyobb hallgatói csoportot a havi 1001, és 1500, forint családi támogatást élvezők alkotják. A fenti két csoportba tartozó diákok laknak a kollégiumokban, mivel a család anyagi helyzete nem teszi lehetővé az albérelt igénybevételét. Másrészt az is igaz, hogy a főiskola részéről éppen az alacsony egy főre jutó havi jövedelem miatt kapnak olyan szociális támogatást, ami lehetővé teszi, hogy havonta nagyobb pénzösszeggel rendelkezzenek, mint azon családok gyermekei, ahol az egy főre jutó jövedelem 2001, és 3000, forint között van.

A hallgatók lakóhely szerinti összetételét vizsgálva megállapítottuk, hogy a tanulmányi években való előrehaladással együtt jár a kollégiumi férőhelyek iránti érdeklődés csökkenése, az albéreltbe költözők számának növekedése. Ennek csak egyik oka az önálló, független életvitel megvalósítására irányuló törekvés. A diákotthonok és kollégiumok iránti érdeklődés csökkenésének okai között találjuk a rossz körülményekre, zsúfoltságra való hivatkozást, a nyugodt tanulás feltételeinek a hiányát, a magas kollégiumi díjakat. (Mégközelítően havi diákotthoni díj egy olyan albérelti szoba díjának 60—70%-a, ahol a tanárjelölt egyedül lakhat és teljes az összkömfort.)

A diákotthonokban olyan kulturális és közösségi élet folyik, ami lényegesen többet adhatna a tanulmányi évek alatt az ott élőknek. Ez utóbbi tényező hiányát azért tartjuk komoly problémának, mert a végzett hallgatók pedagóguspályán való elhelyezkedésük után aktív szervezői és résztvevői kellene hogy legyenek egy iskola, esetleg egy község kulturális és közösségi életének. Ha a főiskolán, a kollégiumokban az ehhez szükséges ismereteket nem sajátítják el, nehezen tudnak pedagógusként a kulturális és közösségi élet irányítói lenni.

A főiskolai KISZ szervezet — megújulási próbálkozása ellenére sem tudja maradéktalanul biztosítani a társadalmi-közösségi funkció gyakorlását. Feltettük hallgatóinknak azt a kérdést, hogy milyen KISZ-megbízatusuk van. Közülük 7,5%-nak van főiskolai szintű, 21,7%-nak alapszervezeti szintű a megbízatusa, 70,8% nem kapott KISZ-megbízatusot. Évfolyamokra lebontva egyértelműen megállapítható, hogy leginkább az első évek érzik magukénak a közösségi munkát, ők a legaktívabbak a KISZ-életben. Felsőbb évfolyamokon az első év aktivitása inkább passzivitásba megy át. A megkérdezett 399 tanárjelöltből 14 fő tagja az MSZMP-nek, a hallgatók 3,5%-a. Pártmegbízatusuk kapcsolódik KISZ-munkájukhoz. (Felmérésünk a KISZ kongresszusa előtt készült, a KISZ-tagság szervezetségi foka azóta változott.)

A második kérdéskör célja néhány, a főiskolai évek során szerzett benyomás és tapasztalat felmérése. Ennek keretében elsősorban a KISZ-szervezet működéséről, hatékonyságáról igyekeztünk képet kapni. A KISZ-szervezet feladatai közé tartozik többek között a tanulmányi munka értékelése, szociális helyzet alapján az ösztöndíjak elbírálása, és az ún. szociális segélykérelmek támogatása vagy elutasítása, a politikai nevelő- és érdekvédelmi funkció, a nevelés-oktatás folyamatának néhány kérdésében való állásfoglalás, az oktatáson túlmenően a hallgatók művelődésének, művelődési szokásainak befolyásolása, az egészséges testkultúra érdekében az ifjúsági sportmozgalom támogatása. Mindezeket a feladatokat olyan módon kell megvalósítani, hogy a KISZ a hallgatók legszélesebb rétegének a véleményét figyelembe

vegye, döntéseit ezek alapján hozza meg, széles körű demokratizmus érvényesülését tegye lehetővé.

A KISZ élete szorosan összekapcsolódik a pártszervezetek munkájával, életével. Ezzel kapcsolatban is foglalmaztunk meg kérdéseket.

Az eddig felsorolt területeken természetesen nem a KISZ az egyedüli — sőt nem is a legfontosabb — fórum, amely elbírálja, segíti a hallgatók különböző problémáinak megoldását. Ezért a KISZ mellett minden kérdésnél felsoroltuk a többi illetékes fórumot, szervezetet.

Ha azt feltételeztük is, hogy a főiskola biztosította demokratizmus lehetőségeivel tisztában van a hallgatóság nagy része, arra vonatkozóan már foglalmaztunk meg kérdést, hogy a végzés utáni munkahelyi demokratikus formákkal mennyiben vannak tisztában a fiatalok.

Tájékozódunk afelől is, hogy a végzés után milyen jellegű közéleti tevékenységbe kívánnak hallgatóink bekapcsolódni? Felmértük továbbá, hogy a főiskolások honnan szerzik be információikat, hogyan látják az elhelyezkedés lehetőségeit, illetve a főiskola milyen mértékben készíti fel őket a szakmai- és közéleti feladatok ellátására, az értelmiségi „szerepkör” vállalására.

A megkérdezettek a tanulmányi és szociális problémáik megoldásáról, valamint a KISZ-szel kapcsolatos kérdésekről — a többi válasszal összevetve — általában nem szívesen nyilatkoztak. E kérdéseknél legtöbbször a „nem tudom” válasz.

Két kérdés vizsgálta a hallgatók véleményét arról, hogy megfelelően foglalkozik-e tanulmányi, illetve szociális problémáival

- a KISZ
- az állami vezetés (a főiskola állami vezetői)
- a kollégiumi vezetés (ha kollégista)
- a tanárok, illetve
- a csoportvezető tanárok?

A válaszadók jelentős része úgy ítélte meg, hogy a különböző fórumok csupán „alkalmanként” törődnek tanulmányi és szociális gondjaikkal, de a „közömbös” és „nem tudom” válaszok együttesen is ezt bizonyítják. Ez a három kategória a válaszok háromnegyed részét adja, míg mindössze egynegyede ítéli úgy meg, hogy igényeinek megfelelően foglalkoznak tanulmányi és szociális problémáikkal a különböző fórumok.

E számadatok, de maga a kérdés megfogalmazása és az alternatív válaszok felvetése is némi töprengésre ad okot. Kérdés-válasz relációjában és a számadatok tükrében egyaránt felvetődik az „ahány hallgató, annyi ember”, és amit ez takar, vagy feltehetően takar, hogy tudniillik két egyforma hallgató nincs, két egyforma probléma sincs. Ezen túlmenően mindegyiknek más és más az igény szintje is. Különböző problémáik adódnak főiskolai éveik alatt. Ebből következően ezek megoldása minden esetben egyéni elbírálást követel, melyet emberek gyakorolnak.

Elégé kritikusak a főiskolai KISZ-szervezet és a KISZ-vezetők munkájával kapcsolatos vélemények. A hallgatók egyötöde véli úgy, hogy a nevelés-oktatás, a sport és a művelődés területén „jól” képviseli a KISZ az érdekeit. 33%-uk szerint csak „alkalmanként”, és majd 50%-uk adta a „közömbös”, vagy a „nem tudom” választ.

A megkérdezettek mindössze 4,6%-a nyilatkozott úgy, hogy a főiskolai KISZ-vezetők „jelentős mértékben” megfelelnek a jó KISZ-vezető követelményének, 50,1% véleménye szerint „számottevően” eleget tesznek a velük szemben támasztott igényeknek. Másik részük nyilatkozatában, akik elégedetlenek, tehát a „minimális mértékben” (34,9%) és a „nem felelnek meg” (10,4%) válaszokat adták, valószínű-

leg az is benne foglaltatik, hogy a közösségi munka nem életelemlük, nem vonzódnak az effajta közösségi munkához, esetleg elutasítják a KISZ-munkában való részvételt, ha addig nem is jutottak el, hogy KISZ-tagságukat felmondják. Ezek a válaszok nem jelenthetik minden esetben csak a KISZ-vezetők alkalmatlanságát, ebben a véleményben számos esetben benne foglaltatik a hallgatók elégedetlensége a számukra kínált mozgalmi lehetőségekkel.

Mielőtt értékelnénk a főiskolai KISZ-szervezet demokratizmusáról adott válaszokat, előjáróban le kell szögeznünk, hogy főiskolánkon több olyan fórum van, ahol — a demokrácia biztosította lehetőségekkel élve — hallgatóink elmondhatják véleményüket, gyakorolhatják a közéleti aktivitást.

A KISZ-titkáron kívül több hallgató választott tagja a Főiskolai Tanácsnak. Az ifjúsági parlamentek megszervezése, az állami vezetőkkel folytatott eszmecsere, a hallgatók kéréseinek megfogalmazása, majd mérlegelés után ezek teljesítése, korigálása, vagy elutasítása azt a célt szolgálja, hogy a főiskolások jobban megismerjék a tanszékek és az állami vezetés munkáját, az oktatási-nevelési kérdéseket, valamint véleményt nyilvánítsanak az elhangzottakkal kapcsolatban. Ugyanígy a demokratizmus megnyilvánulását teszi lehetővé a tanszéki hallgatói képviselőlet.

Egyik kérdésünk azt kívánja felderíteni, hogy a főiskolai KISZ-szervezet életében a diákok véleménye szerint hogyan érvényesül a demokratizmus. A válaszok megoszlása:

— jól érvényesül	13,8%
— esetenként	51,8%
— nem érvényesül	21,8%
— nincs véleménye	12,6%

A megkérdezett hallgatók véleménye önmagáért beszél. A válaszok javarésze arról tanúskodik, hogy a formai elemek biztosítása mellett a tartalmi oldal erősítésére van szükség a jövőben. Hallgatóink nem élnek kellő mértékben a demokrácia adta lehetőségekkel, és bátortalanul képviselik társaik érdekeit és véleményét. Többek között ezzel is magyarázható, hogy viszonylag nagy százalékuk adta a „nem érvényesül”, illetve a „nincs véleménye” választ.

Véleményünk szerint a demokrácia gyakorlása nem pusztán főiskolai szinten hagy kívánnivalót maga után, hanem ahogy azt az MSZMP XIII. kongresszusának dokumentuma megfogalmazza, össztársadalmi méretekben. „Folytatni kell a szocialista demokrácia fejlesztését a társadalmi élet minden területén, az államéletben, a munkahelyen, a társadalmi szervezetekben, mozgalmakban, a lakóhelyi közösségekben.”⁴ „A dolgozók minél szélesebb körét kell bevonni a közügyekbe. A közélet fórumain bátorítani kell a résztvevők politikai aktivitását, erősíteni a társadalmi ügyekben való illetékességük és felelősségük tudatát.”⁵

A KISZ pártirányításával kapcsolatos válaszok megoszlása a következőképpen alakult: 37,5% helyesnek és szükségesnek tartja, 10,9% feleslegesnek tartja, 51,6%-nak nincs véleménye.

Arra a kérdésre, hogy „Megfelelően érvényesül-e a főiskolán a KISZ pártirányítása?”, hallgatóink 64%-a adta a „nincs véleménye, nem ismeri” választ. A két kérdésre adott választ összevetve úgy véljük, hogy reális feleletként ez utóbbit kell elfogadni. Kevés alkalmuk, lehetőségük van a főiskolásoknak arra, hogy betekint-hessenek ebbe a kapcsolatba, érzékelhessék azt, hogy azok közül, akik ismerik a párt-szervezetnek ezt a munkaterületét, 16,8% egyetért, 9,1% nyilatkozott úgy, hogy „túl-zottan érvényesül”, 10,1% véleménye szerint „alig érvényesül” a KISZ pártirányítása.

Ezek után térjünk át hallgatóink információszerzésének felvázolására. Megkérdeztük, hogy a különböző ideológiai, politikai és társadalmi kérdésekről, vitákról hol, illetve honnan szerez tudomást, illetve milyen gyakran néz televíziót.

Rangsorba szedve az általunk fontosnak ítélt információs forrásokat, a következő kép tárul elénk:

Az információforrások rangsora

Rangsor	%
1. Újságokból, folyóiratokból	94,5
2. Tv-, rádióadásokból	91,8
3. Baráti körben	85,2
4. Családi körben	68,7
5. Marxizmusoktatás keretében	59,3
6. Szaktanároktól	49,1
7. A KISZ és a párt rendezvényein	17,8

Természetesnek tűnik, hogy napjainkban újságokból és folyóiratokból, valamint tömegtájékoztató eszközökön keresztül értesülnek hallgatóink első- és másodsorban a világ eseményeiről. Informálódásukban majdnem ilyen jelentőségű a baráti kör. A családi körben szerzett értesülések valamivel kisebb jelentőséggel bírnak. Ami számunkra örvendetes, hogy a marxizmusoktatás keretében a hallgatók közel 50%-a tartja fontosnak az ott elhangzott kérdéseket. A szaktanároktól kapott információk megítélése is megnyugtató.

Hallgatóink zöme (48,2%) hetente néhány alkalommal nézi a tv adásait, 24,6%-uk még ennél is ritkábban. Tehát majdnem háromnegyed részük — nagy valószínűséggel a kollégiumi elhelyezéssel és az albérléssel fakadóan — kizorul az információáramlás eme viszonylag új formájából.

Ha ezt az adatot összevetjük az előző kérdésre adott válaszokkal, két lehetőség kínálkozik. Hallgatóink — mivel könnyebben elérhető — zömmel a rádió adásait hallgatják. A másik lehetőség — amelyről e kérdőív keretében nem győződhetünk meg, de a főiskolások egy részére igaz lehet —, hogy a világ különböző kérdései iránt közömbösek.

A tanárjelöltek igénylik az értelmes és hasznos társadalmi tevékenységet. Ezt támasztja alá arra a kérdésre adott válaszuk, hogy főiskolai tanulmányaik befejezése után részt kívánnak-e venni valamelyik társadalmi szervezet munkájában?

	I. évf.	II. évf.	III. évf.	IV. évf.
MSZMP	28,8	23,3	18,4	29,5
KISZ	72,2	66,7	78,9	74,2
Vöröskereszt	35,2	50,0	55,3	38,6
HNF	7,5	10,0	2,6	6,8
Egyéb társadalmi szervezet	26,8	37,9	13,1	22,9
Szakszervezet	72,2	80,0	73,7	80,9

A főiskola feladata nem merülhet ki abban, hogy a hallgatókat megtanítsa a választott szak tanításához szükséges ismeretekre, pedagógiai-módszertani alapelvekre. A diákoknak el kellene sajátítaniuk azokat az alapvető ismereteket, és ki kellene alakítani bennük azokat a készségeket, amelyek feltétlenül szükségesek az is-

kolai-nevelői közösségben mint munkahelyen történő jó értelemben vett beilleszkedéshez. A jövődi tanárnak, népművelőnek tisztában kellene lennie például munkavállaló jogaival, kötelességeivel, a munkahelyi demokrácia mechanizmusával, az önállóság és függőség határaival stb.

A diákok több mint 60%-a vélekedett úgy megkérdésükkor, hogy a főiskola ezekre a feladatokra hiányosan készít fel. A válaszadók mintegy harmada szerint pedig a főiskola szinte semmiféle segítséget nem nyújt a nem szakmai jellegű munkahelyi-közéleti munkára történő felkészüléshez.

A felméréssel szerettük volna felderíteni azt is, hogy a hallgatók szerint jövődi értelmiségi funkciójuk betöltéséhez milyen segítséget nyújt a szakmai képzés, a KISZ-és párt szervezet, valamint a marxizmusoktatás.

A kérdésekre adott válaszok azt bizonyítják, hogy a diákok értelmiségi feladat alatt elsősorban a szűkebb értelemben vett szakmai teendőket értik. 53,4%-uk vélekedett úgy, hogy a szakmai képzés minden segítséget megad az értelmiségi ténykedéshez. Ez a válasz erős fenntartással fogadható el. Több mint 40% azoknak az aránya, akiknek valami miatt fenntartásuk volt. A reál szakosok a legelégedettebbek a szakmai felkészítéssel, a legkevésbé a készség szakosokat elégíti ki a képzés.

A szakmai képzéshez képest a többi nevelési tényezőnek megdöbbentően kicsi jelentőséget tulajdonítanak a megkérdettek. A szakmai oktatástól ugyan lemaradva, de második helyen áll a marxizmus—leninizmus oktatása. A hallgatóknak egyharmada nyilatkozott úgy, hogy az oktatott tárgyaknak semmi szerepe nincs az értelmiségi pályára való felkészülésben. Legkedvezőbb a marxizmus—leninizmus ismereteinek fogadtatása a reál szakosok körében. Évfolyamokat összehasonlítva az I. és II. évfolyamokhoz tartozó megkérdettek adták a legpozitívabb válaszokat. Lényegesen rosszabb az arány a III. és IV. évfolyamon, holott ideális esetben fordítva kellene lennie.

A KISZ-nek az értelmiségi feladatokra való felkészítésében csekély jelentőséget tulajdonítanak a tanárjelöltek. Mindössze 4,5% vélekedett úgy, hogy „minden segítséget megad”. A megkérdettek több mint 60%-a a szóban forgó kérdésben az ifjú-sági szervezetnek semmi jelentőséget nem tulajdonít.

Belpolitikánkról, ideológiai és politikai kérdésekről a megkérdett hallgatók bátrabban mondták el véleményüket, mint a főiskolai életről. Itt mindössze két olyan kérdés szerepelt, amelyre több hallgató nem kívánt válaszolni: a proletár internacionalizmus, a hazafiság és a nemzeti jelleg érvényesülése pártunk politikájában. A főiskolai élettel kapcsolatban általában 20—30%-uk nem nyilatkozott. A legnagyobb arányban a „Mi a véleménye a KISZ pártirányításáról?” kérdésre nem válaszoltak.

A szocialista demokrácia fejlesztése a múltban és napjainkban is szerepelt és szerepel pártunk programjában. Hallgatóink 22%-a véli úgy, hogy az elmúlt évtizedben sokat fejlődött a szocialista demokrácia hazánkban. A demokratizmus gyakorlatában megvalósult változásokkal az első éves humán szakosok (38,8%), és a III. éves reál szakosok (37%) a legelégedettebbek, míg a negyedéves humán szakosok úgy vélik, hogy jelentős mértékben és hatékonyabban kellene a demokrácia fejlesztését napirendre tűzni.

A demokratizmus gyakorlatát, gyakorlását illetően adott válaszoknál nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a már korábban megállapított ténytet sem, hogy tudniillik munkahelyi demokratizmusról hallgatóink nagy részének minimális ismerete van. Tehát ha feltételezzük, hogy a megkérdettek egyéb irányokban tisztában vannak a demokrácia működési mechanizmusával, akkor is bizonyos kétség merül fel a válaszok megalapozottságát illetően. Annyi mindenesetre megállapítható, hogy a fős-

kolások nem közömbösek, igénylik a demokrácia nyújtotta lehetőségek kihasználását, hiszen kivétel nélkül minden hallgató közölte véleményét erről a kérdésről.

A fizikai dolgozók gyermekeinek továbbtanulása, továbbtanulásra való felkészítése oktatáspolitikánk egyik központi, de sokat vitatott kérdése. A megkérdezettek 80,7%-a szükségesnek tartja a fizikai dolgozók gyermekeinek támogatását, de ezt zömük (55,7%) nem a jelenlegi formában tartja megfelelőnek. Húsz százalék körül mozog azoknak az aránya, akik feleslegesnek ítélik meg a velük való megkülönböztetett foglalkozást, közülük 17,6% véli úgy, hogy felesleges ezzel a kérdéssel törődni.

Külpolitikánk egyik igen fontos alapelve a proletár internacionalizmus elvének érvényesítése. Ez az elv szabályozza a szocialista országokkal, valamint a nemzetközi kommunista és munkásmozgalommal való kapcsolatunkat. Hallgatóink mintegy fele ért egyet ezzel az alapelvvel, illetve gyakorlatban való alkalmazásával. Elenyésző azoknak az aránya (8,7%), akik szerint pártunk és kormányunk túlzottan érvényesíti, és valamivel több, mint negyedrészüik véli úgy, hogy csak alkalmanként érvényesül a proletár internacionalizmus elve.

Ugyanakkor a hazafiság és a nemzeti jelleg érvényesítésével kapcsolatos észrevételeik a következőképpen csoportosíthatók:

- megfelelően érvényesül politikánkban a hazafiság és nemzeti jelleg 60,7%,
- nem érvényesül e két kritérium 26,3%,
- nincs véleménye 9,3%.
- túl nagy hangsúlyt kap 3,7%,

A társadalmi egyenlőségről-egyenlőtlenségről alkotott véleményeket is szeretjük volna feltérképezni. A válaszok döntő többsége, több mint 60%-uk szerint nálunk a különböző társadalmi rétegek között nagy különbség van. Ez eléggé egyöntetű állásfoglalás volt. Közel 80% azonban elutasítja ezt a társadalmi gyakorlatot, nem helyesli, hogy a szocializmusban lényeges különbségek legyenek anyagi és egyéb téren az egyes társadalmi csoportok között. A válaszok megoszlása arra mutat, hogy az egyenlőség eszméje — még inkább a biztos megélhetés vágya — széles körben hat. A különbségeket csak 15,4% tartja elfogadhatónak. Akik nem utasítják el az egyenlőtlenséget, azok a munkával szerzett jövedelem alapján teszik ezt.

Felmérésünk során tájékozódunk arról is — az okok kutatása nélkül —, hogy milyen a főiskolai hallgatók valláshoz való viszonya:

A hallgatók valláshoz való viszonya (%-ban)

	I. évf.	II. évf.	III. évf.	IV. évf.	Össz.
Ateistának vallom magam	16,8	31,4	39,4	46,7	33,0
A vallás iránt közömbös vagyok	40,1	18,2	23,3	23,4	26,6
Vallásos vagyok	6,5	9,0	5,1	1,1	5,5
Világnézete még nem kiforrott	26,1	27,3	16,1	13,3	21,0
Nem kívánok válaszolni	10,2	14,1	16,1	15,5	13,9

A SZOTE-n 1986-ban végzett felmérés eredményei is hasonló megoszlást mutatnak (28,69%, 26,95%, 6,95%, 21,74%, 13,91%)⁶. Az egyes évfolyamokon belül is a legnagyobb arányban vallják magukat ateistának a humán szakosok, majd a reál- és legutoljára a képzésszakosok.

	Humán	Reál	Készség
	szakos hallgatók		
I. évfolyam	25,6	13,9	11,1
II. évfolyam	41,4	33,4	22,5
III. évfolyam	42,2	38,3	37,1
IV. évfolyam	58,6	48,4	38,8

A hallgatók tájékozottsága a kül- és belpolitikai kérdésekben, valamint gazdasági életünkhöz kapcsolódó kérdésekben kielégítőnek tűnik.

A mintában szereplő hallgatók 58%-a úgy ítéli meg, hogy megtorpant az enyhülés, a világ a hidegháború felé tart. A tájékozatlanok csoportjának, melybe a válaszok alapján a hallgatók kevesebb mint tíz százaléka tartozik, nincs véleménye, vagy nem ismeri a nemzetközi helyzetet.

A világpolitika legfontosabb problémáinak a következő területeket jelölték meg: fegyverkezés, leszerelés, éhezés, nyugat és kelet viszonya, terrorizmus, környezet-szennyezés. Belpolitikai életünk sarkalatos problémáiként a következő felvetések szerepeltek: fizetőképességünk megőrzése, életszínvonal emelése, értelmiségi realitások alakulása, lakáskérdés, szociálpolitika, demokrácia, „felső tízezer”.⁷

Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy manapság nincs teljesen megbízható módszer a hallgatók világképének feltérképezésére. Eredményeinket mi sem tartjuk minden tekintetben vitathatatlanoknak. Úgy véljük azonban, hogy jellemző tendenciákat sikerült felfedeznünk, korábbi feltételezéseinket sok tekintetben igazolta a felmérés. Többet tudnánk meg, ha az évfolyamokat nyomon követnénk főiskolai pályafutásuk alatt.

Jegyzetek

1. BRÓDY ANDRÁS: Lassuló idő. Közgazdasági-és Jogi Könyvkiadó, 1983. 103. oldal.
2. SZENTIRMAI LÁSZLÓ: Egyetemi hallgatók Szegeden. Gondolat, 1976. 27—28. oldal.
3. VENTER GYÖRGY: Főiskolai hallgatók közéleti tevékenységének motívumai. Felsőoktatási Szemle, 1985/7—8. 444. oldal.
4. A Magyar Szocialista Munkáspárt XIII. kongresszusa. Kossuth 1985. 192. oldal.
5. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának irányelvei a párt XIII. kongresszusára. Kossuth, 1984. 19. oldal.
6. SZALAI GYÖRGY: Orvostudományi hallgatók eszmei-politikai arculatának jellemzői. Diákköri dolgozat. 1986. 22. oldal.
7. Hasonló válaszokat adtak az orvosegyetemi hallgatók is. SZALAI i. m. 11. és 13. l.

CHARAKTERZÜGE DES WELTBILDES BEI DEN HOCHSCHULSTUDENTEN

EDIT ÁRVA—ILONA CZABAI

Die vorliegende Arbeit hat das Ziel, die Weltanschauung vor allem bei den Hochschulstudenten auf der Spur zu folgen. In diesem Rahmen erkundigten wir uns — über die Ermessung der materiell-sozialen Verhältnisse — über die Tätigkeit, die Wirksamkeit des Kommunistischen Jugendverbandes, die Übung der Demokratie im Kommunistischen Jugendverband, die Leitung des Kommunistischen Jugendverbandes durch die Partei, die Entwicklung der sozialistischen Demokratie. Die Analysen enthalten ihre Meinung über den proletarischen Internationalismus, den Patriotismus und den nationalen Charakter, die gesellschaftliche Gleichheit und Ungleichheit sowie die wichtigsten Probleme vom Gesichtspunkt der Studenten. Wir meinen, es hat uns gelungen, wenn auch nicht mit voller Exaktheit, die Haupttendenzen zu skizzieren.

ХАРАКТЕРНЫЕ ЧЕРТЫ МИРОВОЗЗРЕНИЯ СТУДЕНТОВ

ЭДИТ АРВА—ИЛОНА ЦАБАИ

Наша работа главным образом стремится проследить формирование идеологического мировоззрения студентов. В рамках этого исследования — помимо определения материально-социальных условий — мы получили сведения относительно работы коммунистического союза молодёжи, её эффективности, применении демократии союза молодежи на деле, развитии социалистической демократии, партийного руководства молодёжным союзом. В нашем анализе отразилось мнение студенческой молодёжи о пролетарском интернационализме, патриотизме и национальном чувстве, об общественном равенстве—неравенстве, а также — освещение наиболее важных проблем мировой политики — глазами студенчества. Мы полагаем, что хотя и не в полной мере, нам удалось наметить наиболее характерные тенденции.